



# MÕNUS MAATÜKK

John McManus

A misty, foggy landscape with two bare trees on a grassy hill. The scene is atmospheric and somewhat desolate, with the fog obscuring the background and the trees standing prominently in the foreground.

John McManus

# MÕNUS MAATÜKK

The Quare Land

2010

inglise keelest tõlkinud Krista Kaer

kaks vaatust

lavastaja Priit Pedajas

kunstnik Pille Jänes

valguse kujundaja Andreas Altmäe

etenduse juht Anneli Roosi

esietendus 2. novembril 2018 väikeses saalis

Hugh Pugh

Rob McNulty

**Jaan Rekkor**

**Tiit Sukk**



**John McManus** on pärit Iirimaaalt Cavani krahvkonnast. Tema kaks esimest näidendit olid kuuldemängud: „Viha ei lähe kaotsi” (*No hate going to loss*) ja „Kas sa vahetaksid minuga põlved ära?” (*Will you swap knees with me?*), mõlemad võitsid üleriigilise auhinna ja kõlasid riigiraadio RTE eetris. Esimene lavatekst „Metsikute mõirete lukk” (*A Lock of Fierce Roars*) esitati Druid Theatre Company esimesel lugemisel. Teist näidendit „Mõnus maatükk” on lavastatud kolm korda ja mängitud üleriigilistel ringreisidel Iirimaa, viimati lavastati see 2015. aastal New Yorgis Irish Repertory Theatre’s Esimese liri festivali raames, kus John McManus pälvis parima näitekirjaniku auhinna. Ta osales Abbey teatri ehk Iirimaa rahvusteatri uute näitekirjanike programmis 2013 ja koostöös selle teatriga on nüüd valmimas uus näidend. Tema värskeima näidendi „Cavani needus” (*The Cavan Curse*) tõi lavale Big Guerilla Productions ja see on Iirimaa üleriigilisel ringreisil, lavastaja ja peaosatäitja Seamus O’Rourke tegi McManusega koostööd ka „Mõnuses maatükis” ja „Ohurahas” (*Danger Money*). Hiljuti telliti John McManuselt programmi Loov Iirimaa 2017 raames mononäidend Cavani näitlejale Aaron Monaghanile. Näidend pealkirjaga „Determinaator” (*The Determinator*) oli esimesel lugemisel Cavanis Townhalli kunstikeskuses 2018. a juunis ja jõuab lavale loodetavasti 2019. a.



Kriitika on väitnud, et McManus on „eriomane Cavani hääl ja tema tööd annavad edasi paiga olemust, selle iseloomu ja eripära”. Kust te pärit olete, mis selle paiga iseloom ja eripära siis on?

Cavani krahvkond asub Loode-Iirimaa ja mulle lähim linn on umbes 1000 elanikuga Ballyconnell. Minu kodukandis on peamine tegevusala põllumajandus ja mu naabritel on siis ehk see, mida võiks nimetada iseloomulikuks Cavani hääleks – mis on tegelikult lihtsalt nende eneseväljendusviis, kus sageli kasutatakse küsimusele vastamiseks või loojutustamiseks veidraid ja ebaharilikke väljendeid või kummalisi sõnade kombinatsioone. “Mõnus maatükk” on Cavani väljend, mida ei kuule mitte kusagil mujal Iirimaa. See tähendab, et sinuga juhtus midagi rabavat või ootamatut, ja see võib tähendada nii head kui ka halba. “Torm purustas su maja? Said siis küll mõnusa maatüki?”, st “See pidi küll kohutav üllatus olema?” Muidugi räägib näidend “Mõnus maatükk” ka teemadest, nagu maa, põllu müümine, pärandus jm, nii et pealkirjal on mitmeid erinevaid tähendusi – mida soovite!

**Wikipedia andmetel räägib ligi kolmandik Cavani krahvkonna elanikest gaeli keelt. Kas ka teie? Kui jah, siis kuidas te seda keelt elavana hoiate?**

Kuigi paljud iirlased oskavad natuke gaeli keelt ja kõik peavad seda koolis õppima, siis tegelikult räägitakse seda igapäevakeelena ainult Iirimaa läänranniku saartel ja mõnedes gaeli piirkondades, nagu Kerrys, Corkis ja Donegalis. Kõige hullem asi,

mida inglased iirlastega tegid, oli see, et nad võtsid meilt emakeele – meil oli pikki sajandeid keelatud seda rääkida ja õpetada, inglased püüdsid sihilikult seda keelt välja suretada. Õnneks ei läinud see neil päriselt korda. Elasin 2018. aastal Inis Meáinil, ühel Arani saarel, kus gaeli keelt räägitakse, ja märkasin, kuidas mu pikalt varjusurmas olnud gaeli keel mu meeltes taasärkas, ja see oli imeline.

**Miljonid iirlased emigreerusid või pidid tööd otsides võõrsile rändama nii Iirimaa suure näljahäda ajal 1840ndatel kui ka 19. sajandi algupoolel ja Suure Depressiooni aastail 1920ndate lõpus ja 1930ndate alguses, ka teie näidendi Hugh ja Artie läksid välismaale ehitustööliseks. Kas ka teie enda suguvõsas on mõni väljarändamise lugu?**

No ma ise oleksin peaaegu välja rännanud 2009. aasta majanduslanguse ajal, aga selle asemel kasutasin seda aega kui võimalust olla paar aastat täiskoormusega kirjanik ja mul on hea meel, et seda tegin – “Mõnus maatükk” oli üks esimesi näidendeid, mis ma selle aja jooksul kirjutasin. Mu vanaisa rääkis mulle, kuidas tema ja ta vend Suure Depressiooni ajal 1930. aastal Ameerikasse välja rändasid ja kuidas ta kingatallad täiesti alt ära kulusid, kui ta tööd otsides Chicagos ringi käis. Kui ta viimaks tuletõrjujana tööd leidis, oli ta nii tänulik, et jäi sellesse ametisse oma töömehe-elu lõpuni ja tuli Iirimaaale tagasi alles pensionile jäädes.

Viimase poole sajandi jooksul on Iirimaa läbi teinud tohutuid majanduslikke, poliitilisi, kultuurilisi, tehnoloogilisi muutusi, võimas arenguhüpe on teeninud Iirimaaale hüüdnime Keldi Tiiger. Kuid mis ei ole muutunud? Mida teie sooviksite Iirimaaal alles hoida, mida olemuslikku ja väärtuslikku ärgu tiiger parem puutugu?

Loodetavasti ei muutu iirlaste vaim, hea huumorimeel ja sõbralikkus. Meis on tõesti midagi enamikust teistest rahvastest erinevat. Naljasoon ja muretus. Oleme pisut hullud, aga mulle meeldib mõelda, et heas mõttes hullud! Keldi Tiigri aastatel muutusid paljud iirlased edevaks, ahneks, raha orjaks. See oli tõesti üks õudne aeg ja valitsus ei tulnud selle juhtimisega üldse toime.

Mida Brexit teie arvates kaasa toob nii teile endale kui ka Cavanile?

Ma loodan, et kõikvõimalikud probleemid, mida põhjustaks karmi piirikontrolli ja tolli taastamine Põhja-Iirimaa, sunnivad Briti poliitikud otsustama, et neil oleks palju lihtsam loobuda kontrollist kuue ikka veel Briti koosseisu kuuluva Põhja-Iirimaa krahvkonna üle ja anda see kontroll tagasi Iiri valitsusele Dublinis, seeläbi võiks Brexit tahtmatult viia taas ühtse Iiri maa ja rahvani.

Olete intervjuudes öelnud, et jõudsite teatri ja kirjutamise juurde tänu emale. Palun rääkige ka meile sellest loost.

Mul läks põhikoolis kirjanike kirjutamine alati väga hästi ja kuigi viimasest kirjanikust oli möödas

14 aastat, ei olnud mu ema unustanud, et mul on sel alal annet. Kui ta kuulis kuuldemänguvõistlustest, käis ta mulle peale, et ma osaleksin. Ja kuigi ma ei olnud pärast põhikooli midagi kirjutanud ja mul polnud vähimatki kavatsust iialgi enam midagi kirjutada, siis tema rahustamiseks kirjutasin kahe päevaga kuuldemängu ja saatsin selle Dublinisse RTEle. Ja minu tekst tuli 365 töö hulgas esimeheks. Žürii esimees oli Mick Lally, legendaarne iiri näitleja ja maailmakuulsa Galway Druid Theatre üks asutajaid. Mick helistas hiljem mitu korda, palus mul näidendi kirjutada ja Druidile saata. Kui ma viimaks kirjutasingi, võtsid nad selle vastu ja nii saigi minust näitekirjanik, tänu Mick Lallyle ja mu emale!

Enne kirjutama hakkamist töötasite krohvijana ja ütlesite ühes artiklis naljatamisi, et see on hea töökoht sellele, kes tahab näidendeid kirjutada. Aga tõsiselt rääkides: kuidas teil õnnestus mitme aasta vältel teha korraga neid kahte, erinevas mõttes pingutavat tööd? Kui mõni algaja näitekirjanik teilt praegu nõu küsiks, mida soovitaksite?

Ma ei teinud üldse mitte nalja! See on näitekirjanikule ideaalne töökoht. Krohvid seinu ja lagesid, ja kui füüsiline töö sujub, pole mõttel muud valikut kui rändama minna. Leidsin end stsenaariume ja dialooge kujutlemas, ilma et oleksin seda teha kavatsenud. Lõunapausi ajal kritseldasin need stseenid tühjadele tsemendikottidele. Ja kui dialoog aina edasi jooksis, kui avastasin, et võiksin seda vestlust ilma igasuguse pingutusega aina jätkata, siis teadsin, et näidendi alge on olemas ja panin mõtte kõrva taha. “Mõnus maatükk” ongi

just nimelt üks neist dialoogidest.

Algajale näitekirjanikule soovitaksin vältida teatris käimist, näidendite lugemist, ülikooli ja kirjutamiskoolitusi, mida tavaliselt juhendavad läbikukkunud näitekirjanikud. Hangi endale lihtsalt üks miinimumpalgaga töökoht, ideaalne oleks näiteks hotell või restorani köögis – tohutu tempo, paljude erinevate tüüpide ja isiksuste kokkupõrked – ja kui on vaba aega, siis kirjuta. Keegi ei saa sulle õpetada, kuidas kirjutada, eriti mitte dialoogi; sul kas on selleks kõrva või pole.

Olete öelnud, et ei teater ega kirjutamine ei pakunud teile huvi enne kui ise kirjutama hakkasite. Kuidas on selle huviga nüüd, mil kirjutamisest on saanud teie elukutse?

See pole päris nii, et mul polnud huvi või ma vältisin teatrit. Asi oli pigem selles, et mul ei olnud kasvamise ajal teatris käimise võimalust. Raamatukogu oli olemas, nii et ma lugesin palju raamatuid. Kui oleks olnud teater ja mängitud etendusi, oleksin käinud neid vaatamas, kui oleks olnud kino, oleksin kord nädalas kinos käinud. Aga neid ei olnud – ja ma ei käinud.

Kui ma osalesin Abbey Theatre uute näitekirjanike programmis, pidime iga kuu esietendustel käima. Need olid ägedad ja tore oli ka õhtuti väljas käia, aga näendid ise olid enamasti igavad. Ma ei taha ülbena mõjuda, aga mu enda näendid on mulle huvitavamad kui ükskõik kelle teise omad – mitte tingimata paremad, lihtsat mulle huvitavamad. Kirjutan selliseid näidendeid, mida tahaksin ise vaadata. Arvan, et mida vähem näed ja tead mingist keskmisest, seda originaalsem oled omaenda

näidendeid kirjutades.

Mis oli kõige kasulikum ja kõige ettearvamatum asi, mida õppisite Dublinis Abbey Theatre uute näitekirjanike programmis?

Avastasin, et minu lähemine erines kõigi teiste osalejate omast ja et just selle tõttu mu näendid olid originaalsed. Teised osalejad olid lugenud kõiki näidendeid, näinud peaaegu kõike, tundsid kõiki oma valdkonna inimesi, kuid selles, millest nad kirjutasid, polnud mitte midagi värsket ega huvitavat.

Mulle tundub, et mitte kellelgi ei õnnestu tänapäeval vältida massiturismi survet reisida. Kindlasti on igasugune reisimine muutunud mugavamaks ja odavamaks, igapäevasemaks. Sel taustal tundub üpris erandlik, et te ei olnud lirimaalt kordagi lahkunud enne kui sõitsite USAsse oma näidendi esimesele lugemisele.

Noh... Noorena polnud mul raha, kahekümnesena olin tööga liiga hõivatud ja kolmekümnesena olin kirjutamisega liiga hõivatud (ja jälle ei õnnestunud!). Siiski tahaksin kõikjal maailmas ringi reisida, ja loodetavasti pigem varem kui hiljem. Olen käinud Inglismaal, Šotimaal, Wales'is ja Hispaanias ja mul on hea meel Eestisse tulla ning siinviibimise ajal käia ka Helsingis. Nii et pärast seda jääb veel ainult 187 riiki külastada!

“Mõnus maatükk” tundub nii elutruu, nagu põhineks see reaalsel lool. Kuidas te leidsite need tegelased ja sündmustiku?

Peaaegu kõik selles näidendis on välja mõeldud, kuid see põhineb reaalsel vannil: mitte tegelikul inimesel, vaid tegelikul vannil! Krohvisime kord üht vana maja ja selle vannituba ning iseäranis just vann oli kõige räpasem vann, mida ma kunagi näinud olin, ja äkitselt leidsin end mõtlemast, et kuidas... Ja ilmne vastus oli, et küllap siis mees ise oli nii räpane, et vann sai mustaks, kui ta seda kasutas. Sellele järgnes rida endastmõistetavaid küsimusi: kõigepealt, miks ta oli nii räpane? Miks ta praegu, täna vanni läks? Miks vend talle külla tuleb, kui nad teineteist vihkavad? Kas vend on suremas? Ja nii aina edasi ja edasi. Otsustasin, et kõige tüütum asi inimesele, kes esimest korda üle nelja aasta vanniskäiku naudib, oleks kellegi küllatulek ja tema vanniskäigu segamine. Ja jälle küsimused: kes on Rob? Mida ta tahab? Kust ta tuli? Miks Hugh pole oma kirju avanud? Kuidas Hugh sai Leitrimi maatüki omanikuks? Ja nii edasi.

**Hugh' keel on rikkalik ja mahlakas, kas lihvisite-täiendasite seda ekstra või on see lihtsalt teie ümbruskonna igapäevane keelekasutus?**

Meil on Cavanis imelised väljendid ja kõnepruuk, kuid näidendi tarvis ma mõistagi lihvisin seda eraldi. Kui saad selle juba kätte, kuidas tegelane räägib, siis sõltub kõik rütmist, ja Hugh' keel on väga musikaalne. Tõstetud dialoogid töötavad teatud näidendites hästi – näiteks farssides või farsile kalduvates, kuid selleks siiski mitte muutuvates näidendites. Mulle meeldib tõstetud dialooge kasutada, kuid seda ei saa mitte alati teha. Kasutasin seda uuesti näidendis “Cavani needus” ja see töötas seal sama hästi nagu siin.

**“Mõnus maatükk” on naljakas näidend, kuid mida rohkem seda loen, seda süngem see tundub. Küllap on selles mõlemad pooled olemas. Kuidas seda on seni lavastatud, kumba külge rohkem rõhutatud?**

Mida süngem, seda parem. See on väga tüütu, kui näitlejad ja lavastajad komöödias üle mängivad. Komöödiat tuleb mängida tõsiselt – see teebki ta naljakaks. Pinguta mis tahes asjaga üle ja sa põrud. “Mõnus maatükk” on väga sünge, tõttõelda on seal üks väga pahaendeline aspekt, mida keegi pole veel märganud, ma loodan, et kunagi keegi märkab ja selle esile toob. Võibolla Eesti lavastus on esimene, kus sellega hakkama saadakse? Loodan!

**Töötate oma järgmise näidendi kallal, millest “Determinaator” räägib?**

See on näidend mehest, kellel aastate eest oli olnud kaunis tüdruksõber Sarah O'Connor, tüdruk pakkus talle turvalist ühist elu, kuid mees hävitas selle kõik ühel joomaööl, nad läksid lahku ja mees kolis minema. Näidend algab sellega, et mees näeb nädalavanuses kohalikus lehes oma endise tüdruku ja ta uue, sõdurist poiss-sõbra fotot, nad abiellusid järgmisel päeval. Mees läheb pubisse ja nutab oma õlleklaasi taga, purju jäädes küpseb tal plaan, kuidas Sarah üles leida ja paluda, et ta andestaks ja sõduri maha jätaks ja tolle asemel mehe endaga abielluks. Näidend kujutab tema kindlameelset teekonda üle mägede oma armsamat otsides.

Küsis ja tõlkis Ene Paaver



„Lõuna pilvelõhkuja katusel“. 20. september 1932, Manhattan, Rockefeller Plaza 30, Rockefeller Centeri ehituse viimased kuud, 69. korrus.

Aastaid levis see foto kui „tundmatu autori“ oma, 2003. aastal kinnitati, et suure tõenäosusega on autoriks fotograaf Charles C. Ebbets. Seda tõendavad Rockefeller Centeri arhiiv, töölepingud, päeviku-märkmed, teised samal päeval ja võttekoha läheduses tehtud fotod. Autoritena on kõne all olnud ka Thomas Kelley ja William Leftwich, kes samuti tol päeval seal läheduses töötasid.

Mehed pildil, koht ja meeleolu on täiesti ehedad. Kuid kogu kompositsioon on siiski lavastatud osana võimsa uue pilvelõhkujate kompleksi reklaamist. Fotost sai aga kiiresti rohkem kui reklaam, see on jutst kui ajastu meeleolude sümbol – ameerikaliku ettevõtlikkuse, julguse, hoogsa arengu, nii igapäevase reaalse ohu kui ka 1930ndate aastate alguse

Suure Depressiooni trotsimise kujund.

Aja jooksul on paljud väitnud end või oma sugulasi sel fotol ära tundvat, kuid ära kindlalt identifitseeritud on ainult üksikud. Parevalt esimene on tõenäoliselt slovakk, puusepp Gustáv Popovič. 1932. a saatis ta oma naisele Mariškale sellest fotost tehtud postkaardi ja kirjutas: „Ära muretse, mu kallis Mariška, nagu näed, mul on pudel ikka peos. Sinu Gusti.“ 2012. a valminud iiri dokumentaalfilm „Lõunasöök taeva all“ uuris iirlaste väljarännet New Yorki 20. sajandi alguses ja ka selle foto tagamaid, filmitegijate väitel on pildil olevate tööliste hulgas väga tõenäoliselt mitu iirlast.



Priit Pedajas on iiri materjali poole pöördunud palju kordi. Tema lavastajatee alguses on „liri muinasjuttude“ lavastus Ugalas (1979) ja väga olulised on olnud mitmed iiri näitekirjanduse suurkuju Brian Frieli teoste lavastused, näiteks „Tõlkijad“ Endlas (1984), „Aristokraadid“ (2000) ja „Kodukoht“ (2006) Eesti Draamateatris. Jaak Allik kirjutab „Kodukoha“ arvustuses: „Pedajase isiksuseski on põimunud soe looduslähedus ja mingi boreaalne salapära, aval naeratus ja sünge sisemine jõud, mis eestlasele iseloomustavadki iiri kultuuri ja lirimaad, seda vahest ehk kõige sõltumatumat ja meile geograafiliselt kõige kaugemat Euroopa Liidu riiki“ („Friel paneb mõtlema Eestimaast“, Sirp, 7.07.2006)

Priit Pedajas: „Olen ikka silma peal hoidnud, mida mujal maailmas teatris uut on. Lirimaal on muidugi üks mu nõrkus. Võib-olla on see jututamisoskus. Võib-olla mingi kreatiivne hullus. Iiri settergi sai omal ajal võetud, vaatasin tema pilte – sealtki vaatab vastu mingi rõõmus hullus... „Mõnuses maatükis“ on see kõik olemas – suurepärane jutuoskus, tavalise olukorra ärapööramine millekski hoopis muuks. Ja mitte ainult lõbusus, mis sellest tekstist välja vaatab, aga ka olemise varjuküljed ja traagikagi...“

Näidendi tõlkis Krista Kaer, eesti parimaid iiri kirjanduse tundjaid ja kogenumaid tõlkijaid.

Oled palju iiri autorite teoseid tõlkinud ja lirimaal kirjanduslikke ringsõite juhtinud, Eestis armastatakse iiri muusikat, kirjandust ja näidendite lavastusi. Mis teeb iirlased sulle ja üldse eesti publikule lähedaseks?

Võib-olla see, et mõnes mõttes on iirlased eestlastega sarnased, kui me vaatame suure ja agressiivse naabri kõrval elamist, keele ja kirjanduse tähtsust, suuri folkloorikogusid ja ka rahvamuu-sika olulisust. Samal ajal oleme ka väga erinevad, meie ajalookäigud on väga erinevad, loodusest ei maksa rääkidagi – meie lauskmaa asemel on iirlastel mäed – ja eks kohavaim määrab midagi ka rahva loomuses. Aga nende huumorimeel on meile mõistetu ja kuigi me kasutame enda kaitseks eri võtteid – eestlased morni vaikimist ja iirlased ülevoolavat lobisemist – saame teineteisest hästi aru. Lirimaal käisin esimest korda 30 aastat tagasi ja nende aastatega on see saanud mulle lähedaseks.

90-aastane liri mägiküla vanamees räägib rahvalikku ja murdesegust keelt, küllap oli selle ümberpanemine eesti keelde tõlkijale paras pähkel. Kas selles tekstis on midagi puht iirilikku, mida vaataja peaks teadma ja tähele panema, et lugu paremini mõista?

Jah, kõnepruuk oli väga iirilik, abi sai iiri slängi sõnaraamatust. Ja viiteid on seal ohtralt nii iirlaste müütilistele kangelastele kui ka nende 1916. aasta Lihavõtteülestõusule ja kõigele, mis sellele järgnes. Eestlased võiksid lihtsalt kuulates Padraig Pearse'i nime mõttes meie Vabadussõja kangelaste ja esimeste riigijuhtide nimedega asendada, siis saab kergemini aru, miks see mängu tuuakse.

**Lihavõtteülestõus** oli 24. aprillil 1916, lihavõttepühade esmaspäeval Dublinis alanud ja nädala jagu kestnud iirlaste relvastatud ülestõus Briti impeeriumi ülemvõimu alt vabanemiseks ja suveräänse liri vabariigi loomiseks. Ülestõusu juhid rõhutasid, et vaid iseseisvus lubaks lirimaal kultuuriliselt, poliitiliselt ja majanduslikult õitsele puhkeda. Tähelepanu väärib luuletajate ja haritlaste suur arv liidrite seas. Sõjalises mõttes kukkus ettevõtmine läbi, kokkupõrgetes sai surma palju süütuid inimesi, vastasseis suruti Briti võimu poolt veriselt maha, juhid hukati. Rahvale jäid ülestõusu eesmärgid esialgu üpris kaugeks. Kuid too nädal muutis olukorda põhjalikult, ka avalikku arvamust. Hukatud juhtidest said vabadusvõitluse märtrid, 1916. aasta sündmused selgitasid eesmäärke ja kiirendasid tegeliku iseseisvuse ni jõudmist. Ja Lihavõtteülestõusu algusmärguandena Dublini peapostkontori ees ette loetud iseseisvusdeklaratsioon on üks tähtsamaid, kui mitte kõige tähtsam dokument iseseisva liri Vabariigi ajaloos.

**Pádraig Pearse** (1879–1916) oli üks 1916. aasta Lihavõtteülestõusu juhte, gaeli keele õpetaja ja luuletaja, jurist ja poliitik. Ta arvas, et lirimaa võib vabastada üksnes vereohver. 24. aprillil 1916 luges Pearse liri Vabariigi iseseisvusdeklaratsiooni ette ülestõusu staabiks olnud peapostkontori ees. Kuus päeva hiljem, nähes ülestõusuga kaasnevaid inimohvreid otsustas ta lõpetada verevalamise ja andis käsu alistuda. Ta hukati koos 15 kaaslasega, ülestõusu juhtkujudega.

In Dublin town in nineteen sixteen  
A flame of freedom did arise  
A group of men with determination  
Caught an empire by surprise  
Through the streets our men were marching  
They rallied with their hopes and fears  
And the End the boys came searching  
For their leader Padraig Pearse.

The poet and the Irish rebel a Gaelic scholar and  
a visionary  
We gave to him no fitting tribute  
When Ireland's at peace only that can be  
When Ireland a nation, united and free.

The Wolf Tones „Padraig Pearse“

**Walter Raleigh** (1554–1618) oli Elizabeth I õukondlane, kirjamees ja meresõitja – vaateviisist sõltuvalt on teda ka lihtsalt mereröövliks nimetatud. Ta tegi mitu reisi üle ookeani ja püüdis Ameerika pinnal kolooniat asutada, otsis El Doradot, istus aastaid Toweris kinni ja kirjutas seal raamatu. On väidetud, et just tema tõi Inglismaale kartuli, ja mitte ainult selle – ka tubaka! Tegelikult olid mõlemad Hispaania kaudu sinna jõudnud juba pisut varem. Küll aga tõi Raleigh suitsetamise õukonnas moodi. liri kontekstis on tähtis, et kuigi kartul jõudis sinna aristokraatide aiataimena, siis 18. sajandi alguseks oli sellest saanud peamine toiduaine vaesema rahva laual. Ja kui 1845–1849 ikaldus kartulisaak täielikult, siis oli see katastroof just

maarahvale ja vaesematele inimestele. Kartulimädanikku ei suudetud peatada, ikaldusele järgnes suur näljahäda, haiguste ja massilise väljarände periood. Iirimaa kaotas oma 8-miljonilisest rahvastikust umbes neljandiku. Kartul on iiri ajaloo ühe kõige traagilisema perioodi märksõna.

Raleigh Bicycle Company on aga kuulus jalgrattatootja. Firma asutati 1885. aastal Raleigh Streetil Nottinghamis Inglismaal. Rattaraamil on haigru tunnusmärk. 1970ndatel toodetud lasteratas Raleigh Chopper on valitud üheks briti disainiikooniks.

**Enya** (Eithne Pádraigín Ní Bhraonáin, 1961) on sündinud Gweedore'i külas Donegalis Iirimaa ja on üks kõigi aegade edukamaid ja ka jõukamaid iiri muusikuid oma loomingu erilise sulamiga klassika ja *new age*'i mõjudest, iiri karakteriga, imelise häälega, uneleva kõlaga ja luuleliste laulusõnadega.

*Who can say where the road goes  
Where the day flows, only time  
And who can say if your love grows  
As your heart chose, only time*

Only Time

Claus Terhoeven / Stefan Bossems / Tommy Clint

**Bobby Darini** (1936–1973) laul „Splish Splash“ ehk „Sill-soll“ on 1958. aasta hitt. Lugu räägib mehest, kes laupäeva õhtul vannis solistab ja sealt välja astudes, käterätik napilt ümber, toaukse avab – avastamaks, et seal käib rõõmus pidu. Ta paneb endalegi tantsukingad jalga ja liitub teistega.

„**What's the story in Balamory** wouldn't ye like to know? What's the story of Balamory wouldn't ye like to go?“ on populaarse lastesaate tunnuslaulu avasõnad, saade kutsub vaatajad kaasa elama rõõmsale päevale lasteaias.

pealavameister Mikk Lagemaa  
lavameistrid Eerik Nõlvaku, Janno Jaanus, Jan Kärema  
valgusmeistrid Andreas Altmäe, Sten-Martin Saarest  
helimeister Ann Einberg  
helioperaator Ann Einberg, Norman Verte,  
Tauno Makke või Valentin Siltšenko  
riietajad Kayre Pärnpuu, Jaanika Idvan,  
Marie-Katharine Maksim, Kaja Edovald  
grimeerijad Kristel Kärner, Edith Eller,  
Marii Lotta, Mare Bachman  
elektrik Raivo Valdas

kunstnik-kujundaja Külliki Falkenberg  
õmblejad Marvi Idol, Urve Lerman, Inge Vagiström,  
Jana Volke  
drapeerija Enna Jürine  
rekvisiidiala juhataja Karin Tetsmann  
butafoor Lea Ojam  
metallilukksepp Oskar Pruus  
tisler Toivo Sakk  
tisler-dekoraator Juho Kokamägi  
konstruktor Andrus Muuga  
kostüümilao hoidja Kadri Varblane  
lavastusjuht Andres Bergström  
lavastusteenistuse juht Toivo Kaev  
etendusteenistuse juht Johannes Tammsalu  
kostüümiala juhataja Piret Tang  
valgusala juhataja Raido Talvend  
heli- ja videoala juhataja Tauno Makke  
grimmiala juhataja Helga Aliis Saarlen  
kavalehe koostaja Ene Paaver  
plakati ja kavalehe kujundaja Kadri Hallik

kunstiline juht Hendrik Toompere jr  
teatrijuht Rein Oja

II trükk, oktoober 2019

Toetajad



Koostööpartnerid



